

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

Закарпатський угорський інститут імені Ф. Ракоці ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Науковий журнал

Випуск 4

Берегове 2023

"Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" засновано у листопаді 2021 р. та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ.

Науковий журнал виходить два рази на рік.

Видання включено до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» **Категорії «Б»**, наказом Міністерства освіти і науки України № 768 від 20.06.2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ (протокол №12 від 20.12.2023 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бачо Роберт*, д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Перший заступник головного редактора – *Пойда-Носик Ніна*, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний редактор – *Макарович Вікторія*, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Заступник головного редактора, відповідальний секретар – *Лоскоріх Габрієлла*, доктор філософії з обліку і оподаткування, заступник завідувача кафедри обліку і аудиту, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна.

Члени редакційної колегії:

Орлов Ігор – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, ЗУІ імені Ф. Ракоці ІІ, Україна;

Внукова Наталія – д.е.н., проф., заслужений економіст України, професор кафедри митної справи та фінансових послуг, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна;

Коваленко Юлія – д.е.н, проф, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, Україна; *Бондарук Таїсія* – д.е.н, проф, заслужений економіст України, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна;

Завербний Андрій – д.е.н, проф., професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», Україна; *Вдовенко Наталія* – д.е.н., проф., завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна;

Новіченко Людмила – к.е.н, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна; *Живко Зінаїда* – д.е.н, проф., ректор Академії економіки і педагогіки, Чеська Республіка; *Феньвеш Вероніка* – габлітований доктор наук з галузі економіки, проф.,

Дебреценський університет, Угорщина; *Махова Рената* – габлітований доктор наук з галузі економіки, доц., проректор, Університет Й. Шельє, Словацька Республіка; *Ілеш Балінт Чобо* – к.е.н, проф.,

Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Дунай Анна* – доктор філософії з галузі економіки, проф., Університет Яноша Наймана, Угорщина; *Петі Мартон* – доктор наук з галузі економіки, віце-президент, Національний інститут стратегічних досліджень Угорщини, доцент кафедри соціально-економічної географії та планування міста, Університет Корвінус, Угорщина; *Сас Левенте* – доктор наук з галузі економіки, проф., заступник декана факультету Економіки та бізнес-адміністрування, Клужький університет імені Бабеша-Бойяї, Румунія.

УДК 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т імені Ф. Ракоці ІІ. Берегове, 2023. Вип. 4. (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук. Статті публікуються на умовах міжнародної ліцензії [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Публікація видання здійснюється за сприяння Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Tudományos folyóirat

4. szám

Beregszász 2023

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" tudományos folyóirat 2021-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa határozata alapján jelenik meg.

A tudományos folyóirat évente kétszer jelenik meg.

A **Folyóirat** az Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium 2023. június 20-án kelt 768. számú rendelete alapján **„B” kategóriájú folyóiratnak minősül**, melyben publikálhatóak az ukrainai fokozatszerzéshez szükséges tudományos eredmények.

Kiadáshoz ajánlotta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2023. december 20-i 12. sz. jegyzőkönyv)

Szerkesztőbizottság:

Főszerkesztő – Prof. Dr. Bacsó Róbert, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék vezetője, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Általános főszerkesztő-helyettes – Prof. Dr. Pojda-Noszik Nina, közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Számvitel és Auditálás Tanszék professzora, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő – dr. Makarovics Viktória, közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel és Auditálás Tanszék docense, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Főszerkesztő-helyettes, felelős titkár – dr. Loszkorih Gabriella, PhD, tanszékvezető-helyettes, Számvitel és Auditálás Tanszék, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna.

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Orlov Igor – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, az Ukrainai Közgazdaságtudományi Akadémia akadémikusa, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ukrajna; **Prof. Dr. Vnukova Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna érdemesült közgazdásza, Vám és Pénzügyi Szolgáltatások Tanszék professzora, Szemen Kuznyec Harkovi Nemzeti Gazdaságtudományi Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Kovalenko Julia** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Pénzügyi Piacok és Technológiák Tanszék vezetője, Állami Adóegyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Bondáruk Tajiszija** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Ukrajna tiszteletbeli közgazdásza, Pénzügyek, Bank és Biztosítás Tanszék vezetője, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Záverbuij András** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Külgazdasági és Vámtevékenység Tanszék professzora, Lembergi Nemzeti Politechnikai Egyetem, Ukrajna; **Prof. Dr. Vdovenko Natália** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, Globális Közgazdaság Tanszék vezetője, Ukrajna Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Ukrajna; **dr. Novicsenko Ljudmila** – közgazdaságtudományok kandidátusa, egyetemi docens, Számvitel, Auditálás és Adózás Tanszék docense, Nemzeti Statisztikai, Számviteli és Auditálási Akadémia, Ukrajna; **Prof. Dr. Zsivko Zinaida** – közgazdaságtudományok nagydoktora, professzor, rektor, Közgazdasági és Pedagógiai Akadémia, Csehország; **Dr. habil. Fenyves Veronika** – PhD, egyetemi tanár, tanszékvezető, oktatási dékánhelyettes, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Controlling Tanszék, Debreceni Egyetem, Magyarország; **Dr. habil. Ing. Machová Renáta** – PhD, rektorhelyettes, egyetemi docens, Selye János Egyetem, Szlovákia; **Prof. Dr. Illés Bálint Csaba** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Dunai Anna** – PhD, egyetemi tanár, Neumann János Egyetem, Magyarország; **Dr. Péti Márton** – PhD, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, elnökhelyettes; egyetemi docens, Gazdaságföldrajz és városfejlesztés tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem, Magyarország; **Prof. Dr. Szász Levente** – PhD, egyetemi tanár, dékánhelyettes, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Magyar Intézet, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Románia.

ETO 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: tudományos folyóirat / szerk.: R. Bacsó, N. Pojda-Noszik, V. Makarovics. II. RFKMF. Beregszász, 2023. 4. szám (2023). 694 c.

Az „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” tudományos folyóiratban a doktoranduszok, posztgraduális hallgatók, kutatók és gyakorlati szakemberek tudományos kutatásait tesszük közzé. A tanulmányok [Creative Commons Attribution 4.0.](#) c. nemzetközi licence alapján jelennek meg

Az "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" megjelenésében együttműködő partner volt a Nemzetstratégiai Kutatóintézet.

*A nyomtatott tömegűjékoztatási eszközök állami nyilvántartásba vételéről szóló igazolás száma
KB 25089-15029P 2021. november 8.*

Tudományos folyóirat alapítója:

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Cím: 90202, Beregszász, Kossuth tér 6.

A tudományos folyóirat hivatalos honlapja:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2023

ISSN 2786-6734 (Print)
ISSN 2786-6742 (Online)

**Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education**

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics

Scientific journal

Volume 4

Berehove 2023

„Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” was founded in November, 2021 and is published by the decision of the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

The scientific journal is published twice a year.

The journal is included in Category "B" according to the "List of scientific professional editions of Ukraine, in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Ph.D. can be published", by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 768 dated 20.06.2023.

Recommended for publication by the Academic Council of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (protocol No. 12 dated December 20, 2023)

Editorial board:

Editor-in-Chief – *Bacho Robert*, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

First Deputy Editor-in-Chief – *Poyda-Nosyk Nina*, Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine;

Deputy Editor-in-Chief, managing Editor – *Makarovykh Viktoriia*, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing, FR II THCHE, Ukraine.

Deputy Editor-in-Chief, responsible secretary – *Gabriella Loskorikh*, Candidate of Economic Sciences, Deputy Head of the Accounting and Auditing Department, FR II THCHE, Ukraine

Editorial Board Members:

Ihor Orlov - Doctor of Economics, Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, FR II THCHE, Ukraine; *Nataliia Vnukova* – Doctor of Economics, Professor, Honored Economist of Ukraine, Professor at the Department of Customs Affairs and Financial Services, Symon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine; *Yuliia Kovalenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Financial Markets and Technologies, State Tax University, Ukraine; *Taisiia Bondaruk* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Andrij Zaverbnyj* - Doctor of Economics, Professor, Professor at the Department of Foreign Trade and Customs of the Lviv Polytechnic National University, Ukraine; *Natalia Vdovenko* - Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Global Economy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine; *Liudmyla Novichenko* – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation, National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine; *Zinaida Zhyvko*– Doctor of Economics, Professor, Rector, Academy of Economics and Pedagogy, Czech Republic; *Fenyves Veronika* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Head of the Department of Controlling, University of Debrecen, Hungary; *Makhova Renata* - Habilitated Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Vice-rector, J. Selye University, Slovak Republic; *Illés Bálint Csaba* – Candidate of Sciences in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Dunay Anna* – Doctor Philosophy in Economics, Professor, John von Neumann University, Hungary; *Peti Marton* - Doctor Philosophy in Economics, vice-president, Research Institute for National Strategy, Hungary; associate professor, Department of Geography and Planning, Corvinus University of Budapest, Hungary; *Szász Levente* – Doctor of Management, Professor, Deputy Dean at the Faculty of Economics and Business Administration, Babeş-Bolyai University, Romania.

UDC 330

A19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: scientific journal / editor. : R. Bacho, N. Poyda-Nosyk, V. Makarovykh. FR II THCHE. Berehove, 2023. Vol. 4. (2023) 694 p. Text Ukrainian, English, Hungarian.

Scientific journal „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” intended for scientists, doctoral students, post-graduate students, practitioners and a wide range of readers who are interested in issues in the field of economic sciences. Articles are published under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) International License.

Publication of the scientific journal "Acta Academiae Beregsasiensis. Economics" is carried out with the assistance of the Research Institute for National Strategy.

*State registration certificate of a printed mass media
Series KB No. 25089-15029P dated November 8, 2021.*

The founder of the scientific journal is

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Correspondence address: Kossuth sq.6, Berehove

The official website of the scientific journal:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.

НАЦІОНАЛЬНА ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Пойда-Носик Н., Бачо Р. Оцінка перспектив бізнесу в автомобільній промисловості України: національні та регіональні аспекти розвитку галузі	19
Атамас О. Інвестиційна привабливість регіонів України: проблематика, рекомендації, перспективи	29
Венгер В., Романовська Н., Шейко О. Кон'юнктурні особливості українського ринку круп	37
Шалаї К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Аналіз економічної просторової структури: фокус на Великобританію	51
Кравченко О., Бадай А. Роль державного регулювання оплати праці	60
Кривенко Н. Оцінка міжнародної економічної інтеграції: методичні підходи з виділенням агропродовольчих ринків	70
Перевода Ю. Оцінка конкурентоспроможності господарств у виробництві продукції тваринництва через призму показників імпорту та експорту	80
Похиленко Н. Права інтелектуальної власності як стримуючий чинник інноваційної активності в сільському господарстві	92
Пушкар Т., Славута О. Сприйняття процесів цифровізації мешканцями як основа впровадження програм збалансованого розвитку міст	107
Самусевич Я., Теницька І., Рудиченко А. Оцінювання впливу екологічного контролю на забезпечення раціонального природокористування в Україні	118
Сидоренко Є. Проблеми цифрової трансформації територіальних громад та шляхи їх вирішення	134
Харченко Н. Деякі аспекти соціально-економічних детермінант здоров'я	144
Усата Н. Концептуальні основи циркулярної економіки в сільському господарстві	153
Шапуров О. Промислові інновації: інтернет речей, блокчейн, цифровий двійник	164
Шуба М., Шуба О. Світовий ринок легкових автомобілів: особливості та тенденції розвитку	178

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

Журавльова І. Фінансовий менеджмент в сучасному вимірі	188
Балінтова М. Вивчення зв'язку між зеленим банківським маркетингом і лояльністю до банку на прикладі словацьких клієнтів	205
Богріновцева Л., Бондарук О., Ключка О. Фінансова безпека страхового ринку: теоретичний аспект	216
Поті Б., Сока К., Потокі Л. Застосовність моделей прогнозування банкрутства в секторі роздрібної продовольчої продукції західної Угорщини	227
Даудова Г., Грінько А. Еволюція процесів цифровізації в діяльності фінансових органів місцевого самоврядування в Україні	240
Жиглей І., Лайчук С., Поліщук І. Бібліографічний аналіз публікацій щодо соціального інвестування за даними платформи Web of Science	253
Заїчко І. Особливості та основні напрями грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану	264
Орехова К., Головко О. Вибір організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової безпеки газорозподільних підприємств	277
Татаринцева Ю., Юр'єва І., Назарова Т. Вплив розвитку соціальної відповідальності та сталого цифрового маркетингу на фінансову складову бізнес-процесів в умовах цифрової економіки	293
Шишкіна О. Вплив фінтех інновацій на глобальні валютні ринки	307
Ярошевич Н. Рівень фінансової децентралізації місцевих бюджетів в Україні	321

РОЗДІЛ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Варцаба В., Макарович В., Лоскоріх Г. Аналіз проблематики обліку інноваційного капіталу в Україні	334
Ганусич В., Йолтуховська О., Шеверя Я. Концепція створення вартості в інтегрованій звітності	346
Грицай О., Лішнянська І. Облікове забезпечення визначення собівартості надани медичних послуг	358
Дубинська О. Теоретичні й практичні аспекти аудиту фінансової звітності як напряму виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства в умовах воєнного стану	374
Єршова Н. Бухгалтерський консалтинг як «м'яка технологія» підтримки розвитку малого та середнього бізнесу	385
Кошіль А., Мельянова Л. Економічна сутність та облікове відображення електронних грошей в умовах сучасності	397
Макаренко І., Рудиченко А. Цифрова відповідальність компаній: економічна сутність поняття та концептуальні підходи	409
Мартін К., Сіладі Н. Важливість цінності бренду з позиції активів компанії	421
Мірошниченко О., Щигорєва В. Система оподаткування малого бізнесу: досвід Польщі	435
Микієвич О., Тивончук О. Виклики та перспективи переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні та світі	448
Москаль Н. Перспективи застосування технології блокчейну в аудиторській діяльності	458
Московчук А., Дорош В. Детермінанти формування фінансових результатів: ретроспективний та перспективний аналіз	468
Нашкерська Г. Обмеження визнання інформації активом в бухгалтерському обліку	479
Онищенко В., Кононенко Д., Чупін М. Інструменти стратегічного аналізу в управлінні підприємством: огляд, класифікація, критерії вибору	493
Писаренко Т. Організація управлінського обліку грошових коштів від операційної діяльності	507
Портоварас Т. Види сучасного економічного аналізу та їх характеристика	516
Скаска О., Дмишко Я. Проведення зовнішньої оцінки ефективності та якості роботи підрозділу внутрішнього аудиту банку	529
Сарахман О., Шурпенкова Р., Калайтан Т. Сучасні реалії незалежного аудиту фінансової звітності банків	540
Цятковська О. Методологічні основи побудови обліку нефінансових активів державних установ	552
Шишкова Н. Автоматизація обліку запасів: інноваційні технології, оцінка ефективності	563

РОЗДІЛ 4. МЕНЕДЖМЕНТ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Тан Ч.Ч. Бібліометричний картографічний аналіз компетенцій, адаптованих до промисловості 4.0 та 5.0 на основі літератури про великі дані: наслідки для кар'єрної орієнтації	578
Альхмад Г. Фактори, що впливають на жіноче підприємництво в країнах, що розвиваються. Наскільки ми далекі від підтримки жіночого підприємництва?	591
Васильчак С., Штерма Т. Трудовий потенціал як об'єкт менеджменту	605
Вороніна В., Захарова Л. Стратегічне управління роботою команд в умовах сучасного наукового, інноваційного та бізнес-середовища	613
Антал К., Максим Дьєрдьє Надь Т. Проблеми та досвід працевлаштування за кордоном у відображенні емпіричного дослідження	623
Немчук П. Особливості управління розвитком корпоративних аграрних формувань	633
Прокопов Д. Біоенергетика у сталому розвитку сільського господарства: проблеми та перспективи розвитку галузі	643
Серьогіна Д., Матвєєва Н., Пушкар Т. Інноваційний розвиток в рамках сталого розвитку: пошук балансу між економічною ефективністю та екологічною стійкістю	653
Барабшє Карпаті Д., Оросне Ілчїк Б. Визначення особистого хисту до підприємництва у здобувачів вищої освіти	666

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ на монографію Бачо Р., Пойда-Носик Н. «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
РЕЦЕНЗІЯ на монографію Лоскорїх Л., Перчі О. «Обліково-аналітичне забезпечення діяльності ІТ-підприємств в Україні»	684
Загальні вимоги до оформлення рукописів	686

TARTALOM

1.FEJEZET. NEMZETI ÉS REGIONÁLIS GAZDASÁG

Pojda-Noszik N., Bacsó R. Üzleti kilátások értékelése Ukrajna autóiiparában: nemzeti és regionális vonatkozások	19
Atamász A. Ukrajna régióinak befektetési vonzata: problémák, ajánlások, jövőbeni kilátások	29
Venger V., Romanovszka N., Sejkó O. Az ukrán gabonapiac konjunkturális jellemzői	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Gazdasági térszerkezet-elemzés: fókuszban Nagy-britannia	51
Krávcsenko O., Badaj A. A munkabér állami szabályozásának szerepe	60
Krivenkó N. Nemzetközi gazdasági integráció értékelése: módszertani megközelítések az agrár-élelmiszer piacok kiválasztásakor	70
Pereguda Gy. A gazdaságok versenyképességének mérése az állati eredetű termékek előállításában az import és export mutatók segítségével	80
Pohilenkó N. A szellemi tulajdonjogok, mint a mezőgazdasági innovációs tevékenység visszatartó tényezője	92
Puskár T., Szlavuta O. A digitalizációs folyamatok lakossági elfogadása a kiegyensúlyozott városfejlesztési programok megvalósítása érdekében	107
Szamuszevics J., Tenyicka I., Rudicsenkó A. A környezeti ellenőrzés hatásának mérése Ukrajnában a racionális természetgazdálkodás érdekében	118
Szidorenkó J. A kistérségek digitális átalakulásának problémái és megoldási lehetőségei	134
Harcsenkó N. Az egészséget meghatározó társadalmi-gazdasági tényezők néhány vonatkozása	144
Uszáta N. A körforgásos gazdaság fogalmi alapjai a mezőgazdaságban	153
Sapurov A. Ipari innovációk: tárgyak internete, blokklánc, digitális hasonmás	164
Suba M., Suba O. Személygépkocsik világpiaça: jellemzői és fejlődési trendjei	178

2. FEJEZET. PÉNZ- ÉS BANKÜGY

Zsuravlyova I. Pénzügyi menedzsment a jelenkori dimenzióban	188
Bálintová M. A zöld bankmarketing és a bankhűség kapcsolatának vizsgálata Szlovák ügyfelek esetében	205
Bohrinceva L., Bondaruk O., Klyucska O. A biztosítási piac pénzügyi biztonsága: elméleti megközelítés	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Csődelőrejelző modellek alkalmazhatósága a nyugat-magyarországi élelmiszer-kiskereskedelmi szektorban	227
Daudova G., Hrinýkó A. A digitalizációs folyamatok evolúciója az ukrajnai helyi önkormányzatok pénzügyi szerveinek tevékenységében	240
Zsiblej I., Lajcsuk S., Poliscsuk I. Társadalmi befektetésekkel foglalkozó publikációk bibliográfiai elemzése a Web of Science platform adatai alapján	253
Zajicskó I. Ukrajna monetáris és hitelpolitikájának sajátosságai és irányai a hadiállapot idejében	264
Orjekhova K., Golovkó O. A gázelosztó vállalkozások pénzügyi biztonságát szavatoló szervezeti és gazdasági mechanizmus kiválasztása	277
Tatarinceva J., Jurjeva I., Nazarova T. A társadalmi felelősségvállalás és a fenntartható digitális marketing fejlődésének hatása az üzleti folyamatok pénzügyi komponensére a digitális gazdaság körülményei között	293
Siskina O. A fintech innovációk hatása a globális valutapiacokra	307
Jarosevics N. A helyi költségvetések pénzügyi decentralizációjának szintje Ukrajnában	321

3. FEJEZET. SZÁMVITEL ÉS ADÓÜGY

Varcaba V., Makarovics V., Loszkorih G. Az innovációs tőke számviteli problémáinak elemzése Ukrajnában	334
Hanuszics V., Joltuhovszka O., Severya Ja. Az értékteremtés koncepciója az integrált jelentéstételben	346
Hricáj O., Lisnyánska I. Az orvosi szolgáltatások önköltségének meghatározásához szükséges számviteli alátámoztatás sajátosságai	358
Dubinszka O. A pénzügyi beszámoló köznyelvizsgálatának elméleti és gyakorlati aspektusai, mint a hadiállapot idejében működő vállalatok pénzügyi biztonságát fenyegető veszélyeinek azonosítási iránya	374
Jersova N. A számviteli tanácsadás mint "puha technológia" a kis- és középvállalkozások fejlődésének támogatására	385
Kosil A., Meliankova L. Az elektronikus pénz gazdasági lényege és számviteli tükrözése a jelenkori körülményekben	397
Makarenkó I., Rudicsenkó A. A vállalatok digitális felelősségvállalása: gazdasági tartalom és koncepcionális megközelítések	409
Martin K., Szilágyi N. A márkaérték fontossága a vállalat eszközeinek szempontjából	421
Mirosnicsenkó O., Scsigorjeva V. A kisvállalkozások adórendszere: Lengyelország tapasztalata	435
Mikijejics O., Tivoncsuk O. A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardokra való áttérés kihívásai és kilátásai Ukrajnában és a világban	448
Moszkály N. A blockchain-technológia használatának kilátásai a könyvvizsgálói tevékenységekben	458
Moszkovcsuk A., Doros V. A pénzügyi eredmények kialakulásának meghatározó tényezői: retrospektív és prospektív elemzés	468
Naskerszka G. Az információ eszközként való elismerésének korlátozásai a számvitelben	479
Oniscsenkó V., Kononenkó D., Csupin M. Stratégiai elemzési eszközök a vállalatirányításban: áttekintés, osztályozás, kiválasztási kritériumok	493
Piszarenkó T. A működési tevékenységekből származó cash flow-k vezetői számvitelének megszervezése	507
Portovárász T. A modern gazdasági elemzés típusai és jellemzőik	516
Skaszko O., Dmiskó J. A bank belső ellenőrzésért felelős egység munkahatékonyságának és -minőségének külső értékelése	529
Szarakhman O., Surpenkova R., Kalajtan T. A bankok pénzügyi kimutatásainak jelenkori valósága a független könyvvizsgálat tükrében	540
Cjatkovszka O. Az állami intézmények nem pénzügyi eszközeinek számviteli módszertani szempontok alapján	552
Siskova N. A készletek számvitelének automatizálása: innovatív technológiák és hatékonyságértékelés	563

4. FEJEZET. MENEDZSMENT ÉS INNOVATÍV FEJLŐDÉS

Tan Cs.Cs. Az Ipar 4.0-hoz és 5.0-hoz adaptált kompetenciák bibliometrikus feltérképezése a Big Data szakirodalom alapján: a pályaorientációra gyakorolt hatás	578
Almhamad G. A női vállalkozói készséget befolyásoló tényezők a fejlődő országokban. Milyen messze vagyunk a női vállalkozások támogatásától?	591
Vasilycsák Sz., Sterma T. A munkaerőpotenciál, mint a menedzsment tárgya	605
Voronina V., Zaharova Ly. Csapatmunka stratégiai irányítása modern tudományos, innovatív és üzleti környezetben	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. A külföldi munkavállalás kihívásai, tapasztalatai egy empirikus kutatás tükrében	623
Nemcsuk P. Az agráripari vállalkozások szervezeti sajátosságai	633
Prokopov D. Bioenergia a mezőgazdaság fenntartható fejlődésében: az ipar fejlődésének problémái és kilátásai	643
Szeryogina D., Matvejeva N., Puskár T. Innovatív fejlődés a fenntartható fejlődés kereteiben: egyensúly megtalálása a gazdasági hatékonyság és a környezeti fenntarthatóság között	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Vállalkozói hajlandóság vizsgálata az egyetemi hallgatók körében	666

RECENZÍÓK

Recenzió Bacsó Róbert és Pojda-Noszik Nina "Ukrajna autóipara: kulcsfontosságú megközelítések a munkaerőpiaci és üzleti kilátások értékeléséhez" című monográfiájára	682
Recenzió Loszkorih Gabriella és Pércsi Oxána "Az ukrajnai IT-vállalkozások tevékenységének számviteli és elemzési támogatása" című monográfiájára	684
Publikációs követelmények	689

CONTENT

CHAPTER 1. NATIONAL AND REGIONAL ECONOMY

Poyda-Nosyk N., Bacho R. Assessing business perspectives in the automotive industry of Ukraine: national and regional aspects of sectoral development	19
Atamas O. Investment attractiveness of regions in Ukraine: problems, recommendations, prospects	29
Venger V., Romanovska N., Sheiko O. Conjuncture features of the Ukrainian grain market	37
Sallai K., Makszim Györgyné Nagy T. Economic spatial structure analysis: focus on Great Britain	51
Kravchenko O., Badai A. The role of state regulation of wages	60
Kryvenko N. Assessment of international economic integration: methodological approaches with the selection of agricultural markets	70
Perehuda Yu. Assessment of the competitiveness of farmhouses in the production of livestock products through the prism of import and export indicators	80
Pohylenko N. Intellectual property rights as a restriction factor of innovative activity in agriculture	92
Pushkar T., Slavuta O. Perception of digitalization processes by residents as a basis for implementing programs of balanced urban development	107
Samusevych Ya., Tenytska I., Rudychenko A. Assessment of the impact of environmental control on ensuring rational nature use in Ukraine	118
Sydorenko Ye. Digital transformation as an economic tool restoration of territorial communities	134
Kharchenko N. Some aspects of socio-economic determinants of health	144
Usata N. Conceptual foundations of the circular economy in agriculture	153
Shapurov O. Industrial innovations: Internet of things, blockchain, digital double	164
Shuba M., Shuba O. The global market of passenger cars: features and development trends	178

CHAPTER 2. FINANCE AND BANKING

Zhuravlyova I. Financial management in the contemporary dimension	188
Bálintová M. Examining the relationship between green bank marketing and bank loyalty in the case of Slovak customers	205
Bohrinovtseva L., Bondaruk O., Klyuchka O. Financial security of the insurance market: theoretical aspect	216
Patyi B., Szóka K., Pataki L. Applicability of bankruptcy prediction models in the western Hungarian food retail sector	227
Daudova G., Grinko A. The evolution of digitization processes in the activities of financial bodies of local self-government in Ukraine	240
Zhyhlei I., Laichuk S., Polishchuk I. Bibliographical analysis of publications on social investment according to Web of Science platform data	253
Zaichko I. Peculiarities and main directions of the monetary and credit policy of Ukraine under martial law	264
Oriekhova K., Golovko O. Choosing an organizational and economic mechanism to ensure the financial security of gas distribution companies	277
Tataryntseva Yu., Yuryeva I., Nazarova T. The impact of the development of social responsibility and sustainable digital marketing on the financial component of business processes in the conditions of the digital economy	293
Shyshkina O. The impact of fintech innovations on global currency markets	307
Yaroshevych N. The level of local budgets financial decentralization in Ukraine	321

CHAPTER 3. ACCOUNTING AND TAXATION

Vartsaba V., Makarovych V., Loskorikh G. An analysis of the accounting problems for innovative capital in Ukraine	334
Hanusych V., Yoltukhovska O., Sheverya Ya. The concept of value creation in integrated reporting	346
Hrytsai O., Lishnyanska I. Accounting support for determining the cost of medical services	358
Dubynska O. Theoretic al and practical aspects of the audit of financial statements as a way identifying threats to the financial security of the enterprise in the conditions of martial law	374
Yershova N. Accounting consulting as a "soft technology" for supporting the development of small and medium-sized businesses	385
Koshil A., Meliankova L. Economic essence and reflection in the accounting of electronic money in modern conditions	397
Makarenko I., Rudychenko A. Digital responsibility of companies: Economic essence of the concept and conceptual approaches	409
Martin K., Szilágyi N. The importance of brand value in the view of the company's assets	421
Miroshnicheno O., Schigoryeva V. The system of taxation of small business: the experience of Poland	435
Mykiiievych O., Tyvonchuk O. Challenges and prospects of transition to International Financial Reporting Standards in Ukraine and worldwide	448
Moskal N. Prospects for the use of blockchain technology in auditing	458
Moskovchuk A., Dorosh V. Determinants of formatting the financial results: retrospective and prospective analysis	468
Nashkerska H. Barriers to the accounting recognition of information as an asset	479
Onyshchenko V., Kononenko D., Chupina M. Strategic analysis tools in enterprise management: overview, classification, selection criteria	493
Pysarenko T. Organization of managerial accounting for operating cash flows	507
Portovaras T. Types of modern economic analysis and their characteristics	516
Skasco O., Dmyshko Ya. Conducting an external assessment of the performance and quality of work of the bank's internal audit unit	529
Sarakhman O., Shurpenkova R., Kalaitan T. Modern realities of independent audit of banks' financial statements	540
Tsiatkovska O. Methodological basis for constructing the accounting of non-financial assets in state institutions	552
Shyshkova N. Automation of inventory accounting: innovative technologies, efficiency assessment	563

CHAPTER 4. MANAGEMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT

Tan Chai Ching Big Data Literature-based Bibliometric Mapping Analysis for Competences Adaptable to Industry 4.0 and 5.0: Implications for Career Orientation	578
Almhamad G. The factors affecting women entrepreneurship in developing countries. How far are we from supporting women entrepreneurship?	591
Vasylchak S., Shterma T. Labor potential as an object of management	605
Voronina V., Zakharova L. Strategic management of team work in the conditions of a modern scientific, innovative and business environment	613
Antal K., Makszim Györgyné Nagy T. The challenges and experiences of employment abroad in the reflection of an empirical research	623
Nemchuk P. Peculiarities of managing the development of corporate agrarian formations	633
Prokopov D. Bioenergy in the sustainable development of agriculture: problems and prospects for the development of the industry	643
Serogina D., Matvieieva N., Pushkar T. Innovative development within the framework of sustainable development: finding a balance between economic efficiency and environmental sustainability	653
Barabásné dr. Kárpáti D., Oroszné Ilcsik B. Examination of entrepreneurial propensity among university students	666

MONOGRAPH REVIEWS

REVIEW of the Monograph by R. Bacho and N. Poyda-Nosyk «Automotive industry in Ukraine: key approaches to assessing labor market and business perspectives»	682
REVIEW of the monograph by Loskorich L., Perchi O. «Accounting and analytical support of the activities of IT enterprises in Ukraine»	684
General requirements for manuscripts	691

DOI 10.58423/2786-6742/2023-4-666-681
ETO 331.5:005.521

Dóra BARABÁSNE DR. KÁRPÁTI

PhD, Gazdálkodástudományi Intézet,
Intézetigazgató, Nyíregyházi Egyetem,
Nyíregyháza, Magyarország,
ORCID ID: 0009-0000-2609-3266

Bernadett OROSZNE ILCSIK

Gazdálkodástudományi Intézet, mesteroktató,
Nyíregyházi Egyetem,
Nyíregyháza, Magyarország,
ORCID ID: 0009-0006-6242-1793

VÁLLALKOZÓI HAJLANDÓSÁG VIZSGÁLATA AZ EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN

Анотація. Сьогодні існує великий інтерес до світу бізнесу, і багато тренінгів та ініціатив, щоб познайомити молодь із таємницями підприємництва. Започаткування та ведення бізнесу вимагає різних компетенцій та більш високого рівня ризику, оскільки це невідома сфера для підприємця-початківця без досвіду. На додаток до відповідних економічних і фінансових знань, потрібно оцінити здатність виконувати нові види діяльності, уміння впоратися з різними завданнями та визначення можливих перешкод. Дослідження готовності здобувачів вищої освіти ЗВО займатися бізнесом є важливою темою сьогодення, оскільки підприємницький хист і розвиток підприємницьких навичок стають все більш важливими в сучасній економіці. Нові підприємства та підприємці сприяють економічному зростанню, створенню робочих місць та інноваціям. Крім того, розвиток підприємницького ставлення та компетенцій у здобувачів вищої освіти може бути ключовим для успішної позиції на ринку праці в перспективі. Дослідження, проведене серед здобувачів вищої освіти, актуальне з точки зору аналізу їхніх думок для кращого розуміння підприємницьких позицій майбутніх поколінь, що, у свою чергу, визначає економічне зростання та створення нових робочих місць. Нашою метою було оцінити відсоток підприємницької молоді серед здобувачів вищої освіти денної форми навчання Інституту економіки Ниредьгазського університету, зокрема, якими бізнес-навичками вони володіють і з якими стримуючими факторами стикаються сьогодні. Дослідження здійснювалося за допомогою методу онлайн-анкетування, оскільки була доступна відносно велика базова сукупність. Загалом до емпіричного дослідження долучилося 76,4% базової сукупності із 178 осіб, тобто 136 здобувачів вищої освіти, тому дослідження не можна назвати репрезентативним. Найбільш мотивуючими факторами для започаткування бізнесу здобувачі вищої освіти назвали: високий дохід, гнучкий графік роботи та самореалізацію. З іншого боку, найбільш стримуючими факторами респонденти вважають: розвиток економічної ситуації та брак власного капіталу. На нашу думку, підвищити бажання здобувачів вищої освіти займатися бізнесом можна кількома способами. З нормалізацією економічної ситуації, зниженням інфляції та підвищенням цін на сировину найбільші перешкоджаючі фактори здобувачів вищої освіти мали б менший вплив на їхню готовність вести бізнес. Університетське середовище та атмосфера також можуть значно допомогти у розвитку підприємництва, наприклад за допомогою практико-орієнтованих курсів, олімпіад та інших тренінгів.

Ключові слова: підприємницький хист, анкетне опитування, здобувачі освіти Інституту економіки, підприємства

JEL Classification: J23, I29

Absztrakt. Manapság nagy érdeklődés övezi a vállalkozások világát, sokféle képzés, kezdeményezés van arra is, hogy a fiatalokat bevezessék a vállalkozói lét rejtelmeibe. A vállalkozásindítás és - vezetés különböző kompetenciákat, illetve magasabb fokú kockázatvállalást igényel, mivel egy induló vállalkozónak tapasztalatok nélkül ez ismeretlen terület. A megfelelő gazdasági, pénzügyi ismeretek mellett azt is fel kell tudni mérni, hogy képes-e ellátni az új tevékenységeket, ill., hogyan tud megbirkózni a különböző feladatokkal és milyen akadályokkal találkozhat. Az egyetemi hallgatók vállalkozási hajlandóságának kutatása fontos téma napjainkban, hiszen a vállalkozói szándék és a vállalkozói készségek fejlesztése egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a modern gazdaságban. Az új vállalkozások és vállalkozók hozzájárulnak a gazdasági növekedéshez, munkahelyteremtéshez és innovációhoz. Ezenkívül a vállalkozói szemlélet és kompetenciák kialakítása a hallgatók számára kulcsfontosságú lehet a jövő munkaerőpiacán való sikeres helytálláshoz. Az egyetemi hallgatók körében végzett kutatás érdekes lehet abból a szempontból, hogy a véleményük megismerésével jobban megérthetjük a jövő generációinak vállalkozói attitűdjét, ami alapvetően meghatározza a gazdasági növekedést és a munkahelyteremtést. Célunk volt felmérni, hogy a Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézetének nappali tagozatos hallgatói körében milyen arányban találhatóak vállalkozó szellemű fiatalok, milyen vállalkozással kapcsolatos készségekkel rendelkeznek és milyen visszatartó tényezőkkel néznek szembe napjainkban. Kutatási módszernek az online kérdőíves felmérést választottuk, mert viszonylag nagy alapsokaság állt rendelkezésre. Az empirikus kutatásunkat a 178 főből álló alapsokaság 76,4%-a, vagyis 136 hallgató töltötte ki, így a kutatás nem nevezhető reprezentatívnak. A hallgatók - vállalkozás elindítása kapcsán - a legmotiválóbbról tényezők közé sorolták a magas jövedelmet, a rugalmas munkaidőt és az önmegvalósítást. A leginkább visszatartó tényezőknek viszont a gazdasági helyzet alakulását és a saját tőke hiányát gondolták a megkérdezettek. Véleményünk szerint a hallgatók vállalkozási hajlandósága növelhető lenne több szempontból is. A gazdasági helyzet normalizálódásával, az infláció és a megnövekedett alapanyagárak csökkenésével a hallgatók legnagyobb hátráltató tényezői kevésbé nyomnák bélyegyüket a vállalkozási kedvükre. Az egyetemi környezet, légkör is sokat segíthet a vállalkozói kedv növelésében, pl. gyakorlatorientált kurzusok, versenyek, egyéb képzések segítségével.

Kulcsszavak: vállalkozói hajlandóság, kérdőíves felmérés, gazdálkodástudományi intézet hallgatói, vállalkozások

Abstract. Nowadays there is a lot of interest in the world of business, with many different types of trainings, initiatives to introduce young people to the world of entrepreneurship, to the mysteries of entrepreneurship. Starting and running a business requires different competences, skills and a higher degree of risk-taking, as a start-up entrepreneur without experience. Regardless of having the right economic and financial knowledge, it is also needed to be able to assess whether you are able to provide the new activities, how to cope with the different tasks and what obstacles you may encounter. Research on entrepreneurship among university students is an important topic today, as entrepreneurship and entrepreneurship skills development are becoming increasingly important in the modern economy. New businesses and entrepreneurs contribute to economic growth, job creation and innovation. In addition, developing an entrepreneurial mindset and competences in students can be a key to success in the future labour market. Research among university students can be interesting in that by understanding their views, we can better understand the entrepreneurial attitudes of future generations, which are fundamental to economic growth and job creation. The online questionnaire survey was chosen as the research method since a relatively large population was available. We conducted our empirical research on a sample of 178 people, 136 students (76,4% of the population) filled out the form, so the survey cannot be called representative. The most motivating factors for students to start a business were high income, flexible working hours and self-fulfilment. The economic situation and the lack of equity capital were the most deterring factors according to the participants. We believe that the students' willingness to become entrepreneurs could be much more increased in several ways. With the

normalisation of the economic situation, inflation and a decrease in the increased costs of raw materials would be less of a burden for entrepreneurship. The university environment and atmosphere can also help entrepreneurship, e.g. practice-oriented courses, competitions, and other trainings. Our aim was to assess the proportion of entrepreneurial young people among full-time students at the University of Nyíregyháza's Institute of Business and Economics, what entrepreneurial skills they have and what disincentives they face today.

Keywords: entrepreneurship, questionnaire survey, students of the Institute of Management, entrepreneurial attitudes

A probléma felvetése általánosságban. A vállalkozói hajlandóság a fiatalok körében alapvetően alacsony. (Magyarország kifejezetten a sereghajtók között helyezkedik el) Nagyon fontos lenne ezen a tényen mielőbb változtatni. Itt lenne a képzésnek kiemelt szerepe, mert nagyon fontos, hogy a korai és fogékony időszakban találkozzanak a vállalkozásindításra inspiráló tényezőkkel a fiatalok.

A legfrissebb kutatások és publikációk elemzése. Az egyetemisták vállalkozási kedvéről szóló kutatásnak a relevanciáját már többen is felismerték. 1999-ben indult a **GEM** [Global Entrepreneurship Monitor], ami egy kollaborációból kialakult vállalkozási hajlandóságot vizsgáló kutatás. Ma már az egyik legkiterjedtebb és leghosszabb ideig tartó globális vállalkozási felmérés, amit évente elvégeznek a világ 49 országában [3]. Az országokat a GDP alapján három klaszterbe sorolva vizsgálják. A 2023-as felmérésükben kutatták a pandémia hatását a vállalkozási hajlandóságra, ami Magyarországra is kiterjedt. 18 és 64 év közötti magyar felnőttek 27,2%-a értett egyet azzal, hogy jó lehetőségei vannak a vállalkozásindításhoz a hazájukban. A megkérdezettek 47,9%-a ismert valakit, aki új vállalkozást indított és 47,4%-a gondolta, hogy könnyű vállalkozást indítani, ennek ellenére 36,8%-a gondolta csak azt, hogy megvannak a vállalkozás indításához szükséges képességei és tudása. A megkérdezett felnőtteknek 34%-a vallja azt, hogy fél a sikertelenségtől, de 37%-át motiválja, hogy nagy vagyona tegyen szert vállalkozása során. A magyar felnőttek 21,6%-a csupán az, aki egy családi tradíciót szeretne folytatni, azonban több, mint a fele, pontosan 57,9%-a az, aki azért indítana vállalkozást, mert a fizetése szűkös és szeretné kiegészíteni jövedelmét.

Egy nemzetközi kutatás a **GUESSS** hasonló felmérést végzett az említett GEM-hez képest, azonban csak a fiatalokra koncentrálódik. A GUESSS nemzetközi kutatásában a hallgatók pályaválasztási elképzeléseit, vállalkozói attitűdjeit vizsgálják és az eredmények felhasználásával egyetemi szolgáltatásokat és a fiatal vállalkozókat érintő támogatásokat tökéletesíthetik. A 2018-as GUESSS kutatás nemzetközi szinten vizsgálta a hallgatók vállalkozási hajlandóságát, ahol közel 9000 hallgató töltötte ki a vállalkozási hajlandóságra vonatkozó kérdőívet. Kutatásuk alapján kiderült, hogy a magyar hallgatók 9%-a kíván diploma után vállalkozni és 34,8%-a tervez 5 évvel a diploma után vállalkozást indítani. Felmérésük során az is kiderült, hogy az egyetemista férfiak vállalkozási hajlandósága sokkal magasabb, mint nőké. Európai rangsorban azonban a magyar fiatalok vállalkozási hajlandósága bőven az átlag alatt helyezkedett el, mert egy 1-10-ig tartó skálán mindössze 3,8-as értéket értek el.

A legfrissebb, 2021-ben készült GUESSS kutatás eredményeit már nem csak összevontan, nemzetközi szinten, hanem országokra lebontva is közzétették. A magyar eredményeket 2022. augusztus 12-én hozták nyilvánosságra [6]. A felmérésben 20 egyetem hallgatói vettek részt, ezek közé tartozik a Nyíregyházi Egyetem is. Egyetemünkről összesen 122 hallgató töltötte ki a GUESSS kérdőívet, ami a magyar válaszok 1,21%-át tette ki. Az egyetem hallgatóinak száma ekkor 3 357 fő volt, tehát a hallgatók 3.63%-a járult hozzá a nemzetközi kutatás eredményeihez. Az elemzés szerint az összesen 10 104 kitöltő közül 7 518 fő dolgozna oklevél/diploma után alkalmazottként, 1 268 fő alapítana diploma után azonnal vállalkozást, illetve 144 fő folytatna egy már meglévő akár családi, akár egyéb vállalkozást. 1 174 fő még nem tudta a kérdőív kitöltésekor, hogy mivel foglalkozna diploma után közvetlenül. Nemenkénti vizsgálat tekintetében is vizsgálták a vállalkozási hajlandóságot a magyar hallgatók körében. Az elemzés szerint a férfiak 76,2%-a dolgozna alkalmazottként egyetemi tanulmányai után, még ez a nők esetében 73,3%, a férfiak 12,6%-a alapítana vállalkozást, a nők esetében ez az arány csak 12,4%. Így elmondható, hogy a 2018-as kutatáshoz hasonlóan a férfi hallgatók vállalkozóvá válási szándéka 2021-ben is magasabb volt, mint a nőké.

Egy másik, ezúttal magyar kutatás készült kizárólag a magyar hallgatók körében. Összesen két egyetem hallgatói, vagyis 297 hallgató töltötte ki a kérdőívet, melynek eredményét a Statisztikai Szemle című folyóiratban publikálták [10]. A kérdőív kiértékelése alapján a két egyetem hallgatói közül 94 fő tervezett vállalkozást indítani, míg 228 fő szeretett volna alkalmazottként elhelyezkedni a munkaerőpiacon. A hallgatók között a férfiak diploma utáni vállalkozási hajlandósága magasabb volt, mint a nőké és szignifikáns kapcsolatot találtak a vállalkozói kedv és az életkor között. Minél magasabb volt a megkérdezett hallgató életkora, annál nagyobb hajlandóságot mutatott egy vállalkozás elindításához. Mindemellett több hallgató képzelte el a diploma után az alkalmazotti jogviszonyát, mint egy vállalkozás indítását, annak ellenére, hogy a megkérdezettek majdnem fele (49,1%) gondolta azt, hogy 2022-ben könnyű vállalkozást indítani.

A cikk célja. A Gazdálkodástudományi Intézet hallgatóinak vizsgálata a vállalkozási hajlandóság tekintetében. Kutatásunk kiemelt kérdései közt szerepelt, hogy milyen jövőbeli céljaik vannak a hallgatóinknak, szeretnének-e vállalkozni, milyen akadályozó tényezőket gondolnak a vállalkozásokkal kapcsolatban, illetve hogyan értékelik magukat a meglévő kompetenciáik mentén. A demográfiai kérdéseken túl akadályozó tényezőket és motivációkat vizsgáltunk.

A kutatás hipotéziseinek megfogalmazása.

1. hipotézis: Több hallgató dolgozna közvetlenül diploma után alkalmazottként, mint vállalkozóként.

A gazdasági tanulmányok ellenére a kutatás során arra számítottunk, hogy több hallgató tervez majd diploma után alkalmazottként dolgozni, mint saját vállalkozást indítani. Ennek oka, hogy a folyamatosan változó gazdasági, politikai és technológiai környezet van hatással a döntésükre.

2. hipotézis: A hallgatók több, mint a fele gondolja azt, hogy vállalkozóként több jövedelmet tud elérni, mint alkalmazottként.

A hasonló kutatások alapján arra számítunk, hogy a hallgatók több, mint fele gondolja úgy, hogy vállalkozóként többet tudna havonta megkeresni, mint alkalmazotti jogviszonyban. A hipotézis azt sugallja, hogy sok hallgató úgy véli, hogy egy vállalkozás indítása vagy a vállalkozói munkavégzés nagyobb potenciált hordoz magában a jövedelemnövekedés szempontjából, mint az alkalmazotti pozícióban történő munkavégzés.

3. hipotézis: A férfiak vállalkozási hajlandósága magasabb, mint a női hallgatóké.

Ahogy az említett kutatásokban látható, azt a következtetést vonjuk le, hogy a férfi hallgatók vállalkozási hajlandósága magasabb értéket mutat majd a kutatás során, mint a nőké. Ezen hipotézis alapján a férfi hallgatók hajlamosabbak lennének arra, hogy vállalkozást indítsanak, vagy vállalkozói szemlélettel rendelkezzenek a női hallgatókkal ellentétben. Ennek lehet köze ahhoz a sztereotípiához, miszerint a férfiak a család „kenyérkeresői”, de állhat az is a háttérben, hogy a férfiak nagyobb kockázatvállaló készséggel rendelkeznek, mint a nők.

4. hipotézis: Szignifikáns összefüggés van a hallgatók vállalkozási készségei és a vállalkozási hajlandóságuk között.

A vállalkozási hajlandósághoz elengedhetetlen a vállalkozási készségek megléte, tehát a kutatás eredményében szerintünk kimutatható lesz, hogy azok a hallgatók, akikben megtalálhatóak a vállalkozáshoz szükséges készségek, magasabb vállalkozási hajlandóságot mutatnak majd, mint azok, akikben kevésbé találhatóak meg a szükséges készségek. Ezen állítás alapján, ha egy hallgató rendelkezik vállalkozási készségekkel, akkor nagyobb valószínűséggel lesz hajlandó vállalkozást indítani vagy vállalkozóként tevékenykedni, mivel úgy véli, hogy a képességei alapján sikeres lehet vállalkozói területen.

Kutatásunkban a Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézetének hallgatóit mértük fel. A vizsgálat a hallgatók vállalkozás indítási hajlandóságára, vállalkozási készségeire és gazdasági helyzetéről alkotott véleményükre irányult.

Kutatási módszernek a kérdőíves felmérést választottuk. A kiválasztott alapsokaság a Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézet nappali tagozatos hallgatói, összesen 178 fő, melyből 104 fő gazdálkodási és menedzsment alapszakon tanul. (Köztük szerepelnek még a gazdálkodási és menedzsment felsőoktatási szakképzéses, illetve turizmus és vendéglátás alapképzéses és felsőoktatási szakképzéses hallgatók is.)

A kérdőívben olyan kérdésköröket határoztunk meg, melyek fontosak lehetnek a vállalkozási hajlandóság kutatásának szempontjából. A hallgatók demográfiai adatait követően a jövőbeli elképzeléseikről tettünk fel kérdéseket, hogy mikor terveznek munkába állni a diploma vagy oklevél megszerzése után és vállalkozóként, vagy alkalmazottként tervezik karrierjüket. A következőkben összehasonlították a vállalkozói és alkalmazotti karriert jövedelem és munkaidő szempontjából. A negyedik kérdéskörben a vállalkozásuk indításának kérdéskörét vettük górcső alá. (Melyik szektorban, melyik vármegyében, milyen vállalkozási formában tennék, illetve fő- vagy másodállásban indítanák és meglévő vagy új terméket vagy szolgáltatás értékesítenének. Továbbiakban érdekelt, hogy milyen tényezők motiválnák vagy éppen hátráltatnák őket vállalkozásuk elindításától és vállalkozás indítását támogató pályázattal hajlandóak lennének-e vállalkozást indítani. Kérdéseket tettünk még fel a vállalkozási

képességekkel kapcsolatban, hogy a hallgatók melyik vállalkozási készségeket tartják a legmeghatározóbbnak és kértük őket, hogy értékeljék, hogy önmagukban a felsoroltak közül melyik képességek találhatóak meg. Az empirikus kutatás 2023. április 2. és 2023. május 2. között zajlott, a kérdőívet pedig összesen 136 hallgató töltötte ki. Online formátumban juttattuk el a hallgatókhoz a kérdőívet, melyet mindenki anonim és önkéntes alapon töltött ki.

A kutatási eredmények bemutatása.

Hallgatók demográfiai adatainak alapstatisztikái.

A kérdőívet összesen kitöltő 136 főből 83 fő gazdálkodási és menedzsment alapszakos, 35 fő gazdálkodási és menedzsment felsőoktatási szakképzéses, 3 fő turizmus és vendéglátás alapszakos, illetve 15 fő turizmus és vendéglátás felsőoktatási szakképzéses hallgató. Az alapszakosak 76,4%-a nyilatkozott a kutatási témában.

A kérdőívet kitöltött hallgatók 61,8%-a, vagyis 84 nő és 38,2%-a, vagyis 52 férfi. Ez az arány az alapszakosak jellegéből adódik, mivel jelenleg több női hallgató tanul a Gazdálkodástudományi Intézetben, mint férfi, így ez a minőségi ismerv felismerhető a mintában is.

A hallgatók életkorát tekintve megállapítható, hogy a vizsgált hallgatók móduszát a 20 és 21 éves korosztály adja, azonban a 19, 22 és 23 éves hallgatók is a minta jelentős részét képezik.

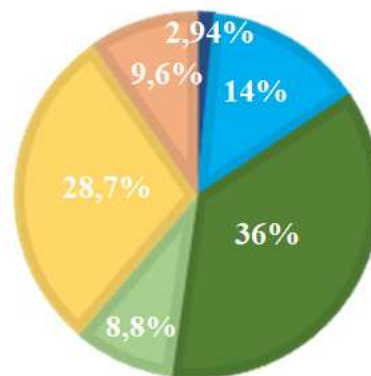
A kérdőív alapján 47 fő lakik vármegyeszékhelyen, 46 fő városban, 43 fő községben vagy faluban.

Jövőbeni elképzelésekre irányuló kérdések elemzése

A megkérdezettek 47%-a nyilatkozta azt, hogy diploma/oklevél megszerzése után azonnal munkába tervez állni, 35%-a már diploma/oklevél megszerzése előtt is dolgozik. A minta 14,7%-a 2-3 hónapon belül, 5,5%-a pedig fél éven belül tervez elhelyezkedni a munkaerőpiacon.

A jövőbeli tervekhez kapcsolódóan fontosnak tartottuk megkérdezni, hogy diploma/oklevél megszerzés után hogyan terveznek a hallgatók munkába állni. A 136 hallgatóból 4 fő nyilatkozott úgy, hogy jelenleg is már meglévő vállalkozással rendelkezik és szívesen dolgozna abban egyetemi tanulmányai után is. A megkérdezettek 14%-a, vagyis 19 fő alapítana diploma/oklevél után azonnal vállalkozást, azonban 36%-a, vagyis 49 fő csak szakmai tapasztalatszerzés után alapítana vállalkozást. Családi vállalkozást a hallgatók 8,8%-a, azaz 12 hallgató folytatna. Ezzel szemben a megkérdezettek 28,7%-a vagyis 39 fő dolgozna inkább alkalmazottként, 13 fő pedig még nem tudja vagy nem gondolkozott egyetem utáni terveiről, ahogy a 1. ábrán is látszik. Ezen adatok alapján elmondható, hogy a Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézetének hallgatói nagyobb részt szeretnék vállalkozást indítani a jövőben, mint helyezkednének el alkalmazottként.

- Jelenleg meglévő saját vállalkozásomban dolgoznék
- Alapítanék egy vállalkozást
- Szakmai tapasztalatszerzés után alapítanék egy vállalkozást
- Családi vállalkozást szeretnék tovább vinni
- Alkalmazottként szeretnék dolgozni
- Nem tudom/Nem gondolkodtam még rajta

1. ábra: Diploma/oklevél megszerzése után hogyan szeretne munkába állni?

Forrás: Saját szerkesztés

Az első hipotézis, miszerint több hallgató dolgozna közvetlenül diploma/oklevél után alkalmazottként, mint vállalkozóként beigazolódott a hallgatók válaszai alapján. Közvetlenül diploma után vállalkozóként helyezkednének el azon hallgatók, akik a jelenleg is meglévő saját vállalkozásukban dolgoznának, akik tanulmányaik után alapítanának vállalkozást vagy család vállalkozást szeretnének folytatni. Ezen hallgatók száma 35 fő, vagyis a minta 25,74%-a. Diploma után alkalmazottként helyezkednének el azok, akik szakmai tapasztalatszerzés után alapítanának vállalkozást, illetve akik csak alkalmazotti munkaviszonyban képzelik el jövőjüket. A megkérdezettek közül 88 fő tartozik ebbe a kategóriába, ami a minta 64,7%-a. Elmondható azonban, hogy a diploma/oklevél után pár évvel ez az arány változni fog a szakmai tapasztalatszerzés után vállalkozást alapító hallgatók arányában.

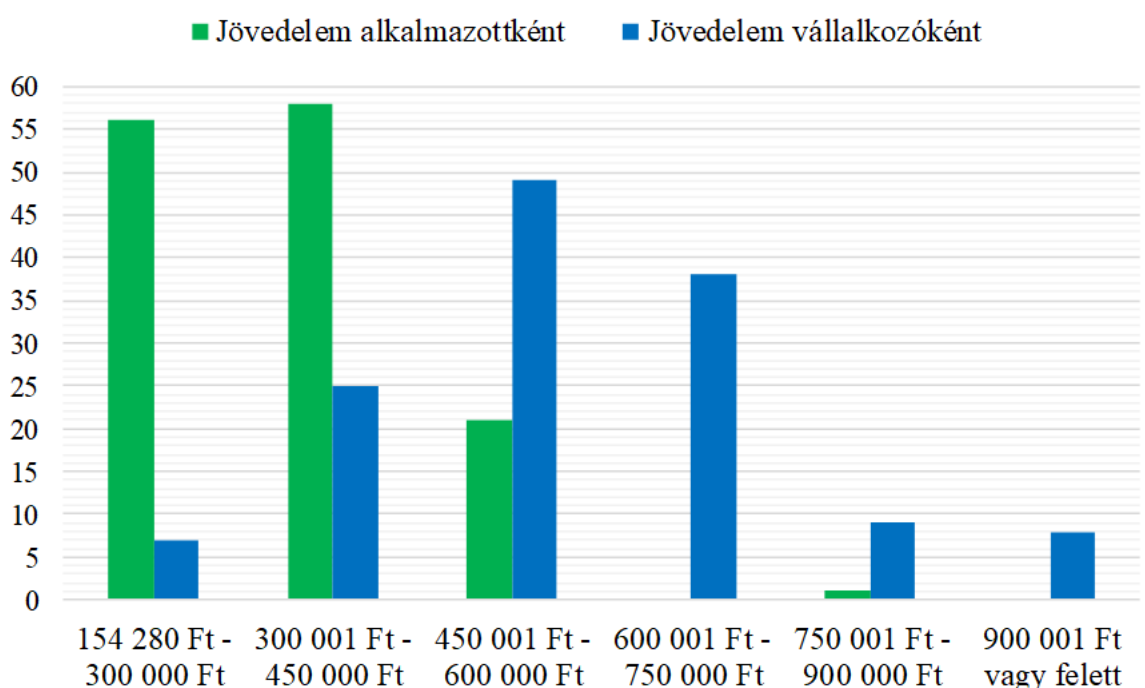
Nemek szerinti összehasonlítást figyelembe véve elmondható, hogy a nők közül 50 fő szeretne a jövőben vállalkozást indítani vagy folytatni, 27 fő tartózkodik a vállalkozásindítástól, illetve 7 fő még nem tudja, vagy nem gondolkodott rajta. Férfiaknál 34 fő tervez diploma/oklevél megszerzése után vállalkozást indítani vagy tovább vinni, 12 fő inkább alkalmazottként dolgozna és 6 fő nem tudta még eldönteni. Megfigyelhető, hogy a vállalkozási hajlandóság aránya a nőknél 59,52%, míg a férfiaknál 65,38%. Ezzel igazolható a harmadik hipotézis is, miszerint a férfiak vállalkozási hajlandósága magasabb, mint a női hallgatóké.

Vállalkozói és alkalmazotti karrier összehasonlítása

A következőkben a hallgatók a megadott szempontok alapján összehasonlították a vállalkozói és alkalmazotti karriert. A témakör első kérdésében megkértük a hallgatókat, hogy hasonlítsák össze a vállalkozóként és alkalmazottként megszerezhető jövedelem

nagyságát. A hallgatók 89%-a, vagyis 121 fő nyilatkozta azt, hogy szerinte saját vállalkozással lehet havonta nagyobb jövedelmet keresni 5,1%, vagyis 7 fő szerint az alkalmazotti munkaviszony jövedelmezőbb, 6%, vagyis 8 fő szerint pedig nincs különbség a munkaviszonyok munkabérei között. A második hipotézisünk vagyis, hogy a hallgatók több, mint a fele gondolja azt, hogy vállalkozóként több jövedelmet lehet elérni, mint alkalmazottként szintén beigazolódtott.

Az alkalmazotti jövedelem tekintetében 56 hallgató gondolta úgy, hogy nettó 154 280 Ft (akkori minimálbér) és 300 000 Ft között tudna megkeresni, 58 fő szerint a havi bevétele 300 001 Ft és 450 000 Ft osztályközbe esne, 21 megkérdezett pedig 450 001 Ft és 600 000 Ft közti sávba tenné jövedelmét. Mindössze 1 fő gondolta úgy, hogy alkalmazottként megkeresne nettó 750 001 Ft és 900 000 Ft közötti munkabért.

2. ábra: Vállalkozói és alkalmazotti nettó jövedelmek eloszlása a hallgatók szerint

Forrás: Saját szerkesztés

Vállalkozói jövedelmeket figyelve sokkal megosztóbb volt a hallgatók véleménye. 7 fő gondolta azt, hogy saját vállalkozással 154 280 Ft és 300 000 Ft között lenne jövedelme, 25 fő tenné az értékét 300 001 Ft és 450 000 Ft közé, 49 hallgató szerint 450 001 Ft és 600 000 Ft közötti lenne a bevétele havonta. Az alkalmazotti karrierrel ellentétben a hallgatók úgy gondolták, hogy 600 000 Ft feletti jövedelemre is szert tehetnek. 38 fő szerint 600 001 Ft és 750 000 Ft közé esne a jövedelme vállalkozóként, 9 fő teszi ezt az összeget 750 001 Ft és 900 000 Ft közé, de 8 hallgató szerint 900 001 Ft feletti is lehet a bevétel értéke. Súlyozott számtani átlaggal számolva a hallgatók szerint saját vállalkozással nettó jövedelmük havonta 570 331 Ft lehet.

Ön egyetért az alábbi mondattal?

"A vállalkozók kevesebbet dolgoznak, mint az alkalmazottak."

A válaszadók 97,1%-a vagyis összesen 132 fő válaszolta azt, hogy nem ért egyet a fent leírt állítással, azonban 4 fő, vagyis a minta 2,9%-a nyilatkozta azt, hogy egyetért a kijelentéssel. A 4 főből 3 a rugalmasabb munkaidő és a saját időbeosztás miatt gondolja azt, hogy a vállalkozók kevesebbet dolgoznak az alkalmazottaknál, a negyedik fő pedig arra hivatkozott, hogy a vállalkozók kiosztják a feladatokat a munkavállalóiknak és a szervezési-menedzselési feladatok nem követelnek olyan sok munkaidőt, mint az alkalmazottak feladatai.

A vállalkozásindításra jelentős hatással van az a tényező is, hogy a megkérdezettek közvetlen környezetében van-e olyan hozzátartozó, aki rendelkezik saját vállalkozással. 88 fő, vagyis a minta 64,7%-a válaszolta azt, hogy van a közvetlen hozzátartozói között olyan, aki rendelkezik saját vállalkozással és csak 48 fő, vagyis a hallgatók 35,3%-a nyilatkozta azt, hogy nincs a hozzátartozói között vállalkozó.

Megvizsgáltuk, hogy van-e összefüggés a vállalkozási hajlandóság és vállalkozással rendelkező hozzátartozó megléte között, ezért függetlenségvizsgálatot végeztünk. A vállalkozási hajlandóságon belül három csoportot különböztettünk meg. Az első csoportba tartoznak, akik a „jelenleg meglévő saját vállalkozásomban dolgoznék”, „alapítanék egy vállalkozást”, „szakmai tapasztalatszerzés után alapítanék vállalkozást” és „családi vállalkozást szeretném tovább vinni” lehetőséget választották, ők azok, akik rendelkeznek vállalkozási hajlandósággal. A második csoportot az „alkalmazottként szeretnék dolgozni” opciót választók jelentik, vagyis ők azok, akiknek nincs vállalkozási hajlandósága. A harmadik csoportba tartoznak azok, akik a „nem tudom/nem gondolkoztam még rajta” lehetőséget választották.

A második ismérvet két csoportra osztottuk. Az első csoportba azok tartoznak, akik rendelkeznek olyan hozzátartozóval, akiknek van vállalkozása, a második csoportba pedig azokat soroltuk, akiknek nincs vállalkozó hozzátartozójuk. A függetlenségvizsgálathoz szükséges adatokat az 1. táblázat tartalmazza.

A két változó függetlenségének megállapítására Khi-négyzet (χ^2) tesztet végeztünk. A nullhipotézis (H_0) az volt, hogy a két változó független, az alternatív hipotézis (H_1) pedig az, hogy a két változó egymástól nem független. A χ^2 érték kiszámítása után 2,6-os empirikus értéket kaptunk. 5%-os szignifikancia-szint mellett a 2-es szabadságfok elméleti értéke 5,991. Mivel az empirikus érték kisebb, mint ez az elméleti érték, a nullhipotézis igaz, vagyis a két változó független egymástól, tehát a vállalkozási hajlandóságot nem befolyásolja az, hogy a hallgatóknak van-e olyan hozzátartozójuk, aki vállalkozó.

1. táblázat.

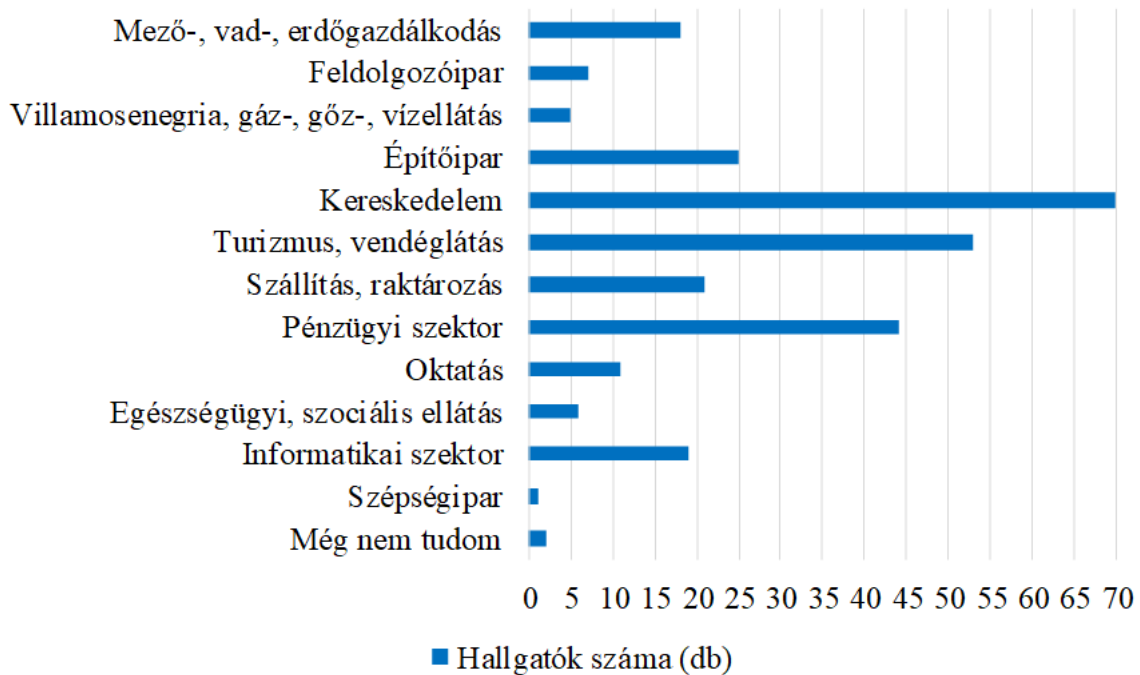
Vállalkozási hajlandóság és vállalkozó hozzátartozó
eloszlásának mértéke a hallgatók között

Vállalkozási hajlandóság	Vállalkozó hozzátartozó		Σ
	<i>Van</i>	<i>Nincs</i>	
Rendelkezik vállalkozói hajlandósággal	59	25	84
Nem rendelkezik vállalkozói hajlandósággal	22	17	39
Nem tudja	7	6	13
Σ	88	48	136

Forrás: Saját szerkesztés

Vállalkozás indítására vonatkozó válaszok elemzése

A továbbiakban érdekesnek tartottuk megkérdezni a hallgatókat, hogy amennyiben indítanának vállalkozást, azt milyen szektorban, melyik vármegyében és milyen formában tennék. A legnépszerűbb a kereskedelmi szektor volt, mivel 70 fő, vagyis a válaszadók több, mint fele (51,47%) kereskedelmi szektorban képzelné el vállalkozási tevékenységét, de nem sokkal maradnak le tőle a turizmus, vendéglátás és pénzügyi szektorban tevékenykedni kívánók is, melyek a minta 38,97%-át és 32,35%-át teszik ki. A mező-, vad- és erdőgazdálkodás, az építőipar, a szállítás, raktározás és az informatikai szektorban vállalkozni kívánók közel azonos arányban vannak, mivel a minta 13,24%-át, 18,38%-át, 15,44%-át és 13,97%-át alkotják. 10 fő felett van még az oktatási ágazatban vállalkozni akarók száma, összesen 11 fő, vagyis a minta 8,09%-a. A további ágazatokban csak pár ember gondolkozik vállalkozást indítani, feldolgozóiparban 7 fő, villamosenergia, gáz-, gőz, vízellátás területén 5 fő, egészségügyi és szociális ellátásban 6 fő, szépségiparban pedig 1 fő. 136 főből 2 hallgató még nem tudja, hogy amennyiben vállalkozást indítana, azt melyik szektorban tenné.

3. ábra: Hallgatók vállalkozásindítási szándéka szektoronként

Forrás: Saját szerkesztés

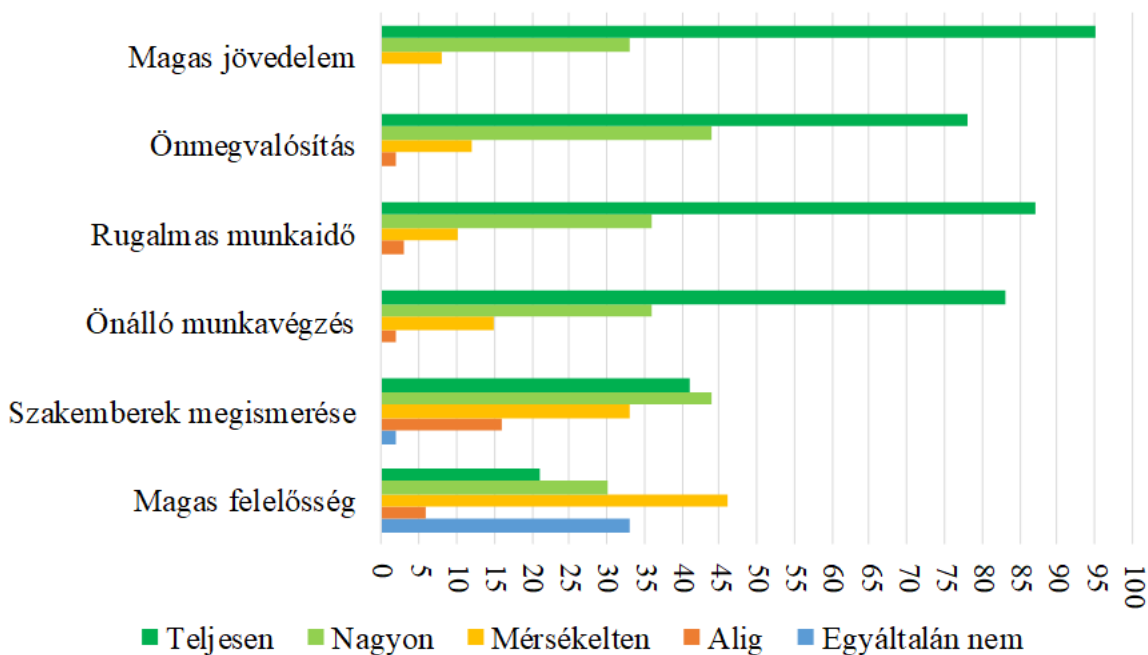
A hallgatók 62,5%-a, vagyis 85 fő Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében indítaná saját vállalkozását, ami azzal magyarázható, hogy a hallgatók többsége ebben a vármegyében él, illetve tanulmányai alatt Nyíregyházán és környékén éli mindennapjait. A második legtöbbet jelölt Pest vármegye volt, a hallgatók 24,3%-a, vagyis 33 fő képzelné el vállalkozásindítási helyként. Pest vármegyében helyezkedik el Magyarország fővárosa, Budapest is, ami az ország gazdasági centrumjaként működik, tehát látható, hogy gazdasági előny miatt választaná 33 fő Pest vármegyét vállalkozása elindítására.

88 fő, vagyis 64,7% egyéni vállalkozóként kezdené meg vállalkozói karrierjét, 41 fő, vagyis 30,1% korlátolt felelősségű társaságot alapítana, 6 fő, tehát 4,4% betéti társaságként működne, illetve 1 fő hozna létre részvénytársaságot. Az egyéni vállalkozás népszerűségét a minimumhoz nem kötött jegyzett tőke és a kedvező adózási feltételek jelenthetik a hallgatók körében, míg a korlátolt felelősségű társaságot választókat a nevéből is eredő korlátolt felelősség motiválhatja ezen vállalkozási forma választására.

Motiváló és visszatartó tényezők a vállalkozás indításától

Különböző tényezők, melyek motiválhatják vagy visszatartathatják az embereket a vállalkozásindítástól. Kijelöltünk 6 motiváló és visszatartó tényezőt. A motiváló tényezőknél a hat legfontosabbnak a magas jövedelmet, az önmegvalósítás lehetőségét, a rugalmas munkaidőt, az önálló munkavégzést, a szakemberek megismerését és a magas felelősséget tartottuk. A leginkább motiváló tényező a hallgatók körében a magas jövedelem volt, mivel 95 fő tartotta teljesen motiválónak, 33 fő nagyon motiválónak és 8 fő mérsékelten motiválónak. A második legmotiválóbb tényezőnek a rugalmas

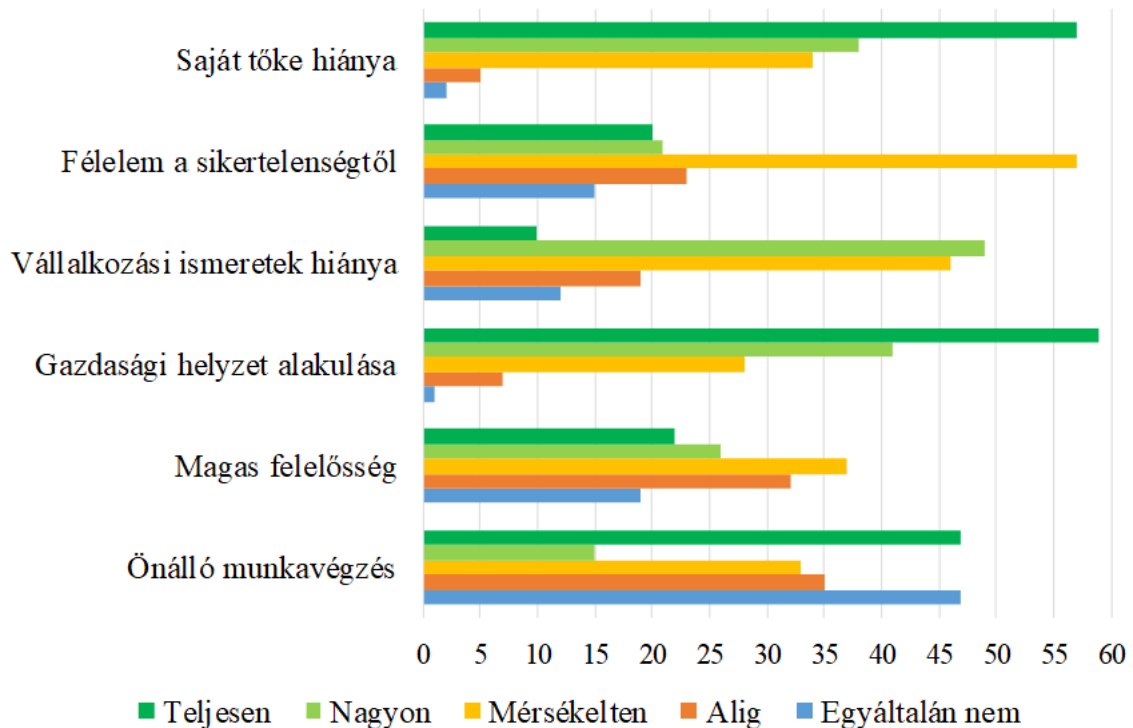
munkaidő bizonyult, mivel 87 hallgató gondolta teljesen motiválónak, 36 fő nagyon motiválónak 10 fő mérsékelten motiválónak és 3 fő alig motiválónak. Arányaiban hasonló motiváló tényezőnek számítottak az önmegvalósítás és az önálló munkavégzés, ugyanis a hallgatók átlagosan 59%-a tartotta mindkét tényezőt teljesen motiválónak, 28,5%-a nagyon motiválónak, 9,9%-a mérsékelten motiválónak és 1,5%-a alig motiválónak.

4. ábra: Motiváló tényezők vállalkozás indításához

Forrás: Saját szerkesztés

A leginkább visszatartó tényezőnek a gazdasági helyzet alakulását jelölték meg a megkérdezettek. Az eredmény nem meglepő, hiszen az utóbbi évek gazdasági helyzete, a koronavírus idejében kialakult gazdasági recesszió és az orosz-ukrán háborús helyzet miatt várható volt, hogy a válaszadók többsége így jelöl. A második legvisszatartóbb tényező a saját tőke hiánya, melyet 57 fő tart teljesen, 38 fő nagyon, 34 fő mérsékelten, 5 fő alig és 2 fő egyáltalán nem visszatartónak. A sikertelenségtől való félelem tekintetében nagyon különbözőek voltak a vélemények. A vállalkozási ismeretek hiányával kapcsolatban is hasonló az álláspont, a legtöbben a „nagyon” és „mérsékelten” lehetőségeket választották, ezen szavazatok aránya a minta 69,85%-a. A magas felelősséget és az önálló munkavégzést tekintették a válaszadók a vállalkozásindítástól legkevésbé visszatartó tényezőeknek. Az önálló munkavégzésnél érdekes arány alakult ki, ugyanis pontosan ugyanannyi hallgató tartja teljesen visszatartó tényezőnek, mint egyáltalán nem visszatartónak saját vállalkozás indításához, mindkét esetben 47 fő, ami a minta 34,56%-34,56%-át teszik ki.

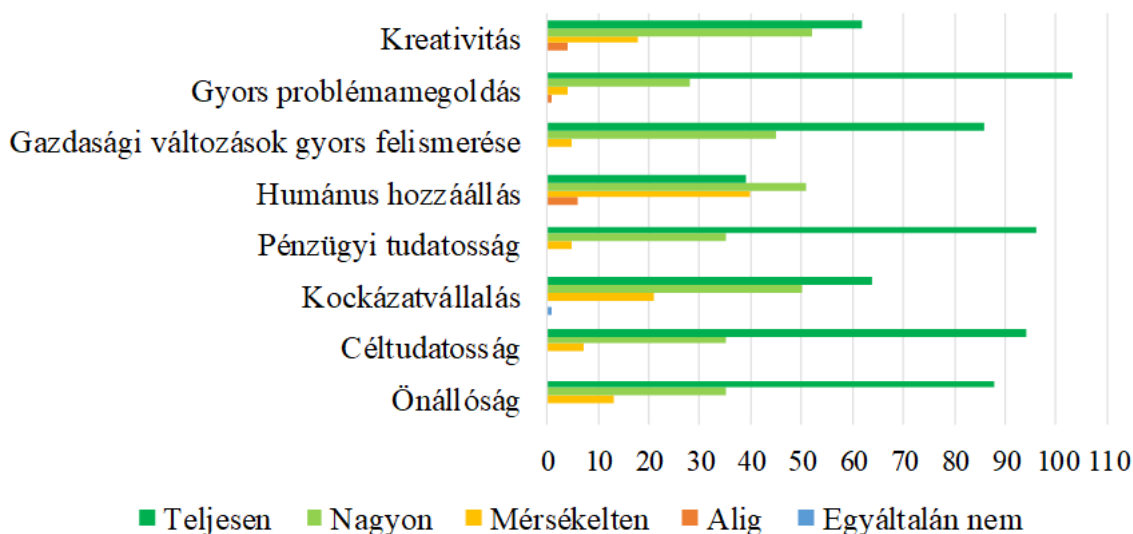
5. ábra: Visszatartó tényezők vállalkozás indításától.

Forrás: Saját szerkesztés

46 fő, vagyis 33,8% azt nyilatkozta, hogy a pályázattal hajlandó lenne megváltoztatni döntését és vállalkozást indítani, 4,4% továbbra is ragaszkodik ahhoz, hogy nem indítana vállalkozást, 49 fő, vagyis 36% vállalkozóvá válást segítő pályázat nélkül is elindítaná vállalkozását, illetve 6 fő nyilatkozta azt, hogy még nem gondolkodott rajta.

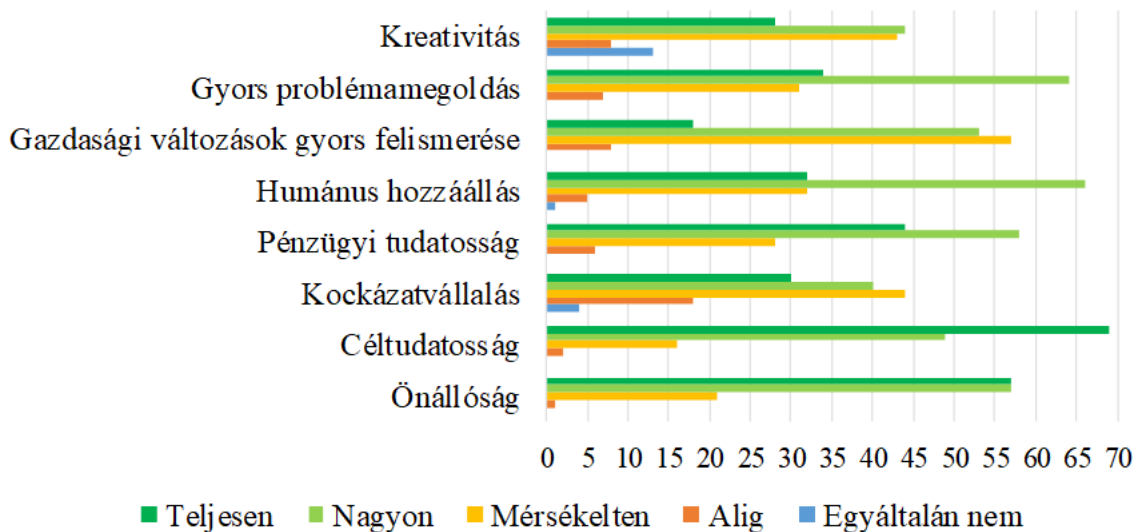
Vállalkozói készségek

A vállalkozási hajlandóság önmagában nem elég egy vállalkozás elindításához, szükség van hozzá a megfelelő vállalkozási készségekre is. A 6. ábrán jól látható, hogy a hallgatók az összes felsorolt készséget fontosnak tartják vállalkozásindítási szempontból. A gyors problémamegoldást jelölték meg legtöbbször. 103 hallgató gondolta a gyors problémamegoldást teljes mértékben fontosnak, 28 fő nagyon fontosnak, 4 fő mérsékelten fontosnak és 1 fő gondolta alig fontos készségnek. Hasonló arányban gondolták érdemesnek a pénzügyi tudatosságot és a céltudatosságot is. A legkevésbé fontos készségnek a humánus hozzáállást gondolták a hallgatók, 39 fő szerint teljes mértékben, 51 fő szerint nagyon, 40 fő szerint mérsékelten és 6 fő szerint alig fontos vállalkozói készség.

6. ábra: Vállalkozói készségek fontossága

Forrás: Saját szerkesztés

7. ábra: Vállalkozói készségek a hallgatók körében

Forrás: Saját szerkesztés

A 7. ábrán megmutatja, hogy az alábbi vállalkozói készségek mennyire vannak jelen a hallgatókban a megkérdezettek szerint. Látható, hogy a diagram sorai jelentősen eltérnek az előbbtől. A hallgatók által jelölt legfontosabb készség, a gyors problémamegoldás például a válaszadók szerint csak 34 főnél van meg teljesen, 64 főnél nagyon, 31 hallgatónál mérsékeltén és 7 főnél alig. A második legfontosabb készségnek jelölt pénzügyi tudatosság a hallgatók között csak 32,35%-nál van meg teljesen. A minta alapján leginkább fellelhető készség a céltudatosság, ugyanis 69 fő gondolja azt, hogy teljesen céltudatos, 49 fő nagyon, 16 fő mérsékeltén, illetve 2 fő alig. A második legjellemzőbb tulajdonság az önállóság, ahol ugyan annyi fő gondolja magát teljesen önállóknak, mint amennyi nagyon önállóknak, ez mindkét esetben 57 főt jelent,

mérsékeltén önállónak tartja magát 21 fő és alig önállónak 1 fő. A legnagyobb különbség a kockázatvállalás esetében látható, ahol 30 fő vallja magát teljesen, 40 fő nagyon, 44 fő mérsékeltén, 18 fő alig és 4 fő egyáltalán nem kockázatvállalónak.

Megvizsgáltuk, hogy milyen összefüggés van a hallgatók vállalkozási hajlandósága és készsége között.

A függetlenségvizsgálatot χ^2 -próbával végeztük el. Az eredmények alapján, nincs szignifikáns összefüggés a hallgatók vállalkozási készségei és a vállalkozási hajlandóságuk között, ezért a 4. hipotézisünket elvetjük.

Következtetések és a kutatás továbbvitelének lehetőségei

A fenti elemzések alapján a hallgatók vállalkozási hajlandósága a Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézetében magas, azonban még nincsenek meg a megfelelő képességeik ahhoz, hogy ténylegesen elindíthassák vállalkozásukat. Ezen segíthet, ha vállalkozásindítás előtt szakmai tapasztalatot szereznek, ezzel pedig a megkérdezett hallgatók is tisztában vannak, mivel a legnagyobb arányban a vállalkozásindítási terveiknél azt a választ adták, hogy csak szakmai tapasztalatszerzés után kezdenének vállalkozásba. A függetlenségvizsgálatok kimutatták, hogy a hallgatók vállalkozásindítási hajlandóságára nincsenek hatással a hallgatók vállalkozói készségei és az sem, hogy a hozzátartozói között van-e olyan, aki rendelkezik vállalkozással. Kutatási eredményeinket nem általánosíthatom az alapsokaság minden tagjára, tekintve, hogy a kérdőív kitöltöttségi aránya 76,4%, vagyis az empirikus kutatás nem reprezentatív.

Hipotézisek tekintetében elmondható, hogy négy hipotézisből három elfogadható, az utolsót pedig a számításaink alapján elvetettük. Ez azt jelenti, hogy a Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézetében diploma/oklevél megszerzése után közvetlenül több hallgató dolgozna alkalmazottként, mint vállalkozóként. A megkérdezett hallgatók több, mint fele gondolja úgy, hogy vállalkozóként több nettó jövedelmet keresne, mint alkalmazottként. A Gazdálkodástudományi Intézet férfi hallgatóinak vállalkozási hajlandósága magasabb, mint a női hallgatóké. A megkérdezettek több, mint 50%-a gondolja úgy, hogy jelenleg nehezebb egy vállalkozás elindítása, mint a koronavírus előtt, legfőképpen az infláció és az alapanyaghiány hatására. Végezetül megállapítható, hogy nincs összefüggés a hallgatók vállalkozási hajlandósága és vállalkozási készségei között.

A kutatás kiterjeszhető a Nyíregyházi Egyetem más intézeteiben tanuló hallgatóira is, amivel egyetemi szinten vizsgálható lenne a vállalkozási hajlandóság a hallgatók körében. Továbbá a levelezős hallgatók körére is, így a teljes egyetemi hallgatókör elérése is lehetővé válna.

Véleményünk szerint a hallgatók vállalkozási hajlandósága növelhető lenne több szempontból is. A gazdasági helyzet normalizálódásával, az infláció és a megnövekedett alapanyagárak csökkenésével a hallgatók legnagyobb hátráltató tényezői kevésbé nyomnák bélyegyüket a hallgatók vállalkozási kedvére. Az egyetemi környezet is sokat segíthet a vállalkozói kedv növelésében, pl. gyakorlatorientált kurzusok és támogató közeg segítségével. A képzés kétféle inputot adhat a fiataloknak: - Egyrészt a klasszikus, ahol megkapják a háttértudást. (a vállalkozás fogalma, működése, milyen társasági

formák vannak...stb.) Követelmény, hogy adjon egy olyan alaptudást a fiataloknak, ami magabiztosságot ad nekik ahhoz, hogy vállalkozást indítsanak. - Másrészt, ami még inkább fontosabb, és sokkal nehezebb feladat is, a vállalkozói létre való inspirálás.

A felhasznált források listája

1. Ajzen, I. (1991): The Theory of Planned Behavior Organizational. Behavior and Human Decision Processes, vol. 50, p. 179–211. https://www.researchgate.net/publication/272790646_The_Theory_of_Planned_Behavior (Letöltve: 2023.03.29.)
2. Benke M. (2020): Tanulásméletek és összehasonlításaik, Közép-Európai Közlemények, 8. évfolyam, 50. szám, 181-215.o. http://acta.bibl.u-szeged.hu/71795/1/kek_050_181-215.pdf (Letöltve: 2023.04.11.)
3. Global Report (2023): Global Entrepreneurship Monitor, 2022/2023 <https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report> (Letöltve: 2023.03.15.)
4. Hofmeister-Tóth Á. – Kopfer-Rác K. – Zoltayné Paprika Z. – A magyar vállalkozók személyiségjegyei és azok kapcsolata a vezetői stílussal és a piacorientációval, Vezetéstudomány, 47. évfolyam, 7. szám, 41-53.o. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2395/1/VT_2016n7p41.pdf (Letöltve: 2023.04.11.)
5. S. Gubik A. – Farkas Sz. (2013): Vállalkozási attitűdök kutatása egyetemi-főiskolai hallgatók körében, Vezetéstudomány, 44. évfolyam, 7.-8. szám, 5.-17. o. <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2128/1/vt2013n7-8p5.pdf> (Letöltve: 2023.03.29.)
6. S. Gubik A. – Farkas Sz. (2022): Global University Entrepreneurial Spirit Student's Survey 2021, National Report
7. S. Gubik A. – Farkas Sz. – Kása R. (2018): A tervezett magatartás elméletének alkalmazása a vállalkozói hajlandóság alakulásának magyarázatára, Közgazdasági Szemle, 65. évfolyam, 1. szám, 74 – 101 oldal <http://www.kszemle.hu/tartalom/cikk.php?id=1747> (Letöltve: 2023.03.15.)
8. Sugár A. (2004): Az ársapka-szabályozás és az indexálás, Statisztikai Szemle, 82. évfolyam, 6-7. szám, 583 – 594.o. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2004/2004_06-07/2004_06-07_583.pdf (Letöltve: 2023.03.24.)
9. Szerb L. – Lukovszki L. (2013): Magyar egyetemi hallgatók vállalkozási attitűdjei és az attitűdöket befolyásoló tényezők elemzése a GUESSS-felmérés adatai alapján, Vezetéstudomány, 44. évfolyam, 7.-8. szám, 30.-40.o. <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/2129/1/vt2013n7-8p30.pdf> (Letöltve: 2023.04.11.)
10. Tessényi J. – Kun Zs. (2022): Vállalkozási hajlandóság egyetemisták körében, Statisztikai Szemle, 100. évfolyam, 11. szám, 1010 – 1024. Oldal https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/2022/2022_11/2022_11_1010.pdf (Letöltve: 2023.03.15.)

УДК 330
А19

Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці П. Берегове, 2023. Вип. 4 (2023). 694 с. Текст укр., англ., угор.

ISSN 2786-6734 (Print)

ISSN 2786-6742 (Online)

Науковий журнал „Acta Academiae Beregsasiensis. Economics” розрахований на науковців, докторантів, аспірантів, практиків та широкого кола читачів, які цікавляться проблематикою в галузі економічних наук.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії.

Технічна редакція:

Вікторія МАКАРОВИЧ

Відповідальний за випуск:

Роберт БАЧО

Коректура англomовного тексту

Ніна ПОЙДА-НОСИК

Обкладинка:

Габор ПОТОКІ

УДК:

Бібліотечно-інформаційний центр «Опацої Черє Янош» при
Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці П

**Публікація видання здійснюється за сприяння
Інституту Стратегічних Досліджень Угорщини.**

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №25089-15029Р від 08.11.2021 р.*

Засновник наукового журналу:

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці П.

Адреса: 90202 м. Берегове, пл. Кошута, буд.6.

Офіційний сайт наукового журналу:

<https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe>

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці П, 90202, м.Берегове, пл. Кошута, буд.6. (E-mail: aab-economics@kmf.org.ua), Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК №7637 від 19 липня 2022 р.

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м.Ужгород, 88000. E-mail: print@rik.com.ua). Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК5040 від 21 січня 2016 р.

Підписано до друку 20.12.2023.

Шрифт «Times New Roman».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м².

Друк цифровий. Ум. друк. арк. 47,76.Формат 70x100/16.

Замовл. №456. Тираж 50.